

Mészáros Blanka

A VENDÉG

[SZÁZ ÉVE MÁR]

2018-04-12 | NOVELLA, SZÁZ ÉVE MÁR

– Először egy német katona jelent meg, aztán egy korosodó nő valami kis szerb faluból, amiről még sosem hallottam azelőtt. Jött egy francia pék, hozta a feleségét is, meg egy kislány, ismeretlen nyelven beszélt és félénken sétálgatott körbe a házban. Egyre többen voltak, napról napra, számon se tudtam őket tartani.

Napközben a ruhagyárban dolgoztam, időnként hazavittem egy-egy szoknyát vagy blúzt. Ha csak valami kisebb ív textilt, az is jó volt. Az ismeretlen nyelvű kislányról kiderült, nagyon szépen varr, egész nap a kandalló előtt gubbasztott, és ruhákat készített. Annának hívták. Nagyon szeretett! Pedig nem értett a beszédünkből egy szót sem.

A szeme beszélt helyette. És mintha korábban sohasem találkozott volna emberekkel. Üres hegedűtok volt nála, semmi más – a kandalló előtt gubbasztott álló nap, csendben varrogatott. Emlékszel?

Elszállásoltam mindenkit. Néhányan matracokon aludtak a konyhában. Magyarul nem beszéltek, de németül sokan, úgyhogy valamennyire szót értettem velük, mert Janó még fiatalabb korunkban taníttatott.

Mamuska elhallgat. Nem szeret erről beszélni. Mégis gyakran beszél róla: mindig nekem, sohasem Irénnek, a nővéremnek. Pedig Irént mindig megismeri, engem gyakran nem: egyszer azt hitte, Janó szeretője vagyok, elmondott mindennek, de akkor is mesélt. Órákig tud mesélni, és közben néha megáll, elgondolkozik, bizonygatja, hogy amit mesél, színigaz.

– Így volt, tisztán emlékszem! Nem tudtam, honnan kerültek ide ezek az emberek, és nem tudtam, mit akarnak.

*

A ház úrnője én voltam. Nem volt fiam, akit a háborúba kellett küldenem, és nem dolgoztam olyan gyárban, ahol a nők megbetegedtek és sárga lett a bőrük. Volt mit adnom a vendégeknek, igaz, keveset; el is tudtam szállásolni őket. A háború akkor egy éve befejeződött, és a kertben ugyanúgy ciripeltek esténként a tücskök, mint gyerekkoromban.

mesékké folynak össze

Mamuska a szoknyája szegélyét birizgálja. Ráncos, kicsi keze van, egy ideje folyton remeg, csak akkor nem, amikor mesél. Emlékezik, ahogy ő mondja. Pedig már mesékké folynak össze az emlékei, kiesnek megszokott helyükről a valóságdarabkák. Mamuska fejében megszűnik az idő. Úgy beszél, ahogy nekem olvasott kislánykoromban.

Néha megkérdezi, én mire emlékszem, de én nem szeretek emlékezni – az ő meséi sokkal szebbek. Emlékszem a sült kalács illatára. Az ízére nem, a színére sem: nincs sok emlékem, csak ez az egy. Anyám arcára sem emlékszem, ő sütötte a kalácsot; tudom, hogy ő, mert utólag annyi mindent elárult az az illat. A házunk lassan körvonalazódik az emlékeimben. Szegények voltunk, és nem volt semmink, csak ez.

Ünnepi kalács vasárnap esténcént. Nem mondtunk le róla akkor sem, amikor odakint egyre látványosabb lett a pusztulás. Ez tartotta anyámban és apámban a lelket, nekem pedig ez tartja most egyben az emlékeimet.

Volt, hogy két napig nem ettünk, de vasárnap este csak ott állt az asztalon az ünnepi kalács.

A szomszédok is érezték az illatát. A szomszédasszony azt mondta, ez még egy halottat is feltámasztana. Anyám azt felelte, bár a háborúnak vetne inkább véget.

Tévedtem az előbb, van még egy emlékem. Az a vasárnap, amikor anyám nem süttött kalácsot.

*

– Munka után gyakran vigasztaltam a szomszéd nénit, aki két fiát és a férjét veszítette el. Irén is velem jött sokszor, beszélgetett a nénivel.

szemellenzős acélsisak

Egy este a néni azt hitte, újra kitört a háború. Betévedt hozzá egy szemellenzős acélsisakot viselő katona, a pesterzsébeti utcákon bolyongott. A szomszédok hozzám irányították, azt mondta, ismerte Janót, az ő sisakját hozta el. Aztán ott maradt. És utána jöttek sorban, ismeretlenek, akikre már nem is emlékszem. Anna jött utoljára, az üres hegedűtökkel; nem tudni, mit akart vagy kit keresett.

Mind itt laktak. Annának a gyerekszobában ágyaztam meg. Álmában sokat beszélt, de nem értette senki.

Valójában senki nem értett senkit. Nem beszéltük egymás nyelvét.

A háború után úgy tűnt, Isten még örül is egy kis bábeli nyelvzavarnak. Megszoktam ezeket az embereket. Mondogattam, hogy nem sokkal nehezebb, mint egy házasságban megszokni a másikat, csak ezúttal kicsit több embert kell. Házasságom

akkor már régóta nem volt: Janó három évvel azelőtt meghalt a fronton, és három év alatt megtanultam, hogy ezekben az időkben csak az számít, aki él.

Mamuska sóhajt. Mindig sóhajtozik, amikor a férjéről beszél.

– Délutánonként egyre több ruhát hoztam el a gyárból. Legtöbbször jókedvű társalgásra mentem haza, mindenki mondta, ami eszébe jutott, és úgy tett, mintha a többiek értenék. A pék tésztát dagasztott – isteni kalácsillat volt az egész házban –, Anna ruhát varrt a kandalló előtt. Sorra kerültek elő a fényképek.

a kisfiú a képen

Volt, ami csecsemőt ábrázolt. Volt, ami katonákat. Néha éjszaka egy-egy asszony elmesélt egy történetet, egyfolytában csókolgatta az egyik fényképet és imádkozott. Egy másik a történet felénél mindig sírva fakadt, és ki kellett kísérni az udvarra friss levegőt szívni, mert a zokogástól megfájdult a feje. Az egyik katona sokáig csak egyetlen fényképet mutatott, egy kislány és egy kisfiú volt rajta, tartottak egy hatalmas káposztafejet. Eleinte nem mesélt róla semmit, csak nézte és hallgatott. Aztán németül azt állította, hogy nagyon szépen tud hegedülni, és hogy a kisfiú a képen, az ő fia, valahol a nagyvilágban, még szebben tud. Annának egy fényképe sem volt, valójában a hegedűtokon kívül nem volt semmije. Irén régi ruháit hordta, meg amit magának varrt, meg amit a gyárból el tudtam hozni. Mindig figyelmesen hallgatta a többiek meséit. Mindig ott volt este, mikor körbeültük a konyhaasztalt, ahol egyre több fénykép sorakozott; összekeveredtek az emlékek.

Lassan ellepték a házat. Elhatároztam, hogy megszököm. Nem volt könnyű dolgom: a vendégeim már a gyárba is jöttek velem. Követték minden lépésemet, újabb és újabb képeket halásztak elő a táskáikból, emberekről, akiket sosem láttam, akiket mintha rajtam kerestek volna. A pékné és a pék franciául civakodtak a konyhámban, a katonák Janó ruháit hordták. Elhatároztam, hogy megszököm, úgyhogy a kikötőbe mentem.

*

Rengeteg gyerek várakozott a peronon a szüleivel. Ijesztő volt a sok bőrrönd, a sok síró gyerek, a kalauz kiabálása. Sírtam én is, és anyám kendőjébe temettem az arcomat. Nemsokára találkozunk, mondta anyám. A hangjára nem emlékszem, csak az ígéretre. Akkoriban aki tehetett, vidékre küldte a gyerekeit rokonokhoz.

Felszálltam a vonatra, és nem találtam anyám arcát a tömegben. Egy idősebb, ismerős fiú kísért, akinél nem volt más, csak egy hegedű. Nekem egy kis, fehér bőröndöm volt, a fiú cipelte helyettem. Nem emlékszem a nevére. Velem szemben ült végig, és húzta a hegedűjét. Nem emlékszem, mit játszott. Csak az arcára emlékszem, az első arcra, ami beleégett az emlékezetembe. Velem maradt még nagyon sokáig.

*

– A hajó tele volt, és indulásra készen állt. A korlátnak támaszkodtam. Vártam, hogy a víz tükrén, közvetlenül a hajó mellett feltűnjenek az első hullámok, de csak nem indultunk. Ismerős nevetést hallottam.

A vendégeim nem messze tőlem üldögéltek, jókedvűen beszélgettek egymással.

nem indult sehová

„Idefigyeljenek” – kezdtem magamból kikelve, de tovább nem jutottam. Nem foglalkoztak velem, csak kedélyesen társalogtak tovább. Előhúzták zsebeikből a fényképeiket, kézről kézre adogatták. Ringatózott alattunk a hajó, de nem indult sehová. Nem maradt választásom, leszálltam. A Duna-part mozdulatlan volt.

*

Éjszaka jéghidegek az utcák. Azóta sem éreztem olyat. A félelem hidege belülről jött, és szétáradt minden porcikámban. Utcazenélésből éltünk és koldulásból, de örülhettünk, ha két naponta jutott egy-egy falat. A fiú hegedült, a kabátja elszakadt, a kalapja folyton lecsúszott a fejről, én meg gubbasztottam mellette. Néha katonák masíroztak el mellettünk, tudomást sem vettek rólunk, mintha nem is lennénk, már én is úgy éreztem, csak kitalálom magamat. Megformálom emlékekből. Kalácsillatból.

Aztán egy nap fogtuk a hegedűt – a bőröndömet ellophatták egy éjszaka –, és vonatra szálltunk. Aztán hajóra. A ringatózásra emlékszem, meg arra, ahogy a fiú álmában öleli a hegedűt. Hűvös, tavaszi délután volt, amikor kiszálltunk, és a fiú a lelkemre kötötte, hogy várjak. Kivette a hegedűt a tokból, és elsétált a város felé.

*

Sétáltam egyet. Nem sokaknak jutott eszébe akkor sétálgatni a Duna-parton.

Akkor találkoztam Annával. Egy hegedűtok volt nála, semmi más... üldögélt egy kövön, és mintha várt volna valakit. Megkérdeztem, honnan jött és kicsoda, de nem felelt. Megkérdeztem, szüksége van-e segítségre. Némán nézett rám, vonogatta a vállát, úgyhogy egy idő után magára hagytam.

Hazáig követett. Az üres hegedűtokot szorongatta.

Mamuska egy pillanatra elbóbiskol. Aztán felnéz, rám mosolyog, de szomorú a tekintete. Érzem, hogy megismer.

ennyit hazudni

– A környékeliek úgy tudták, örökbe fogadtalak. Ez akár igaz is lehetett volna, és ennyit hazudni sokkal kevésbé volt kockázatos, mint ruhákat lopni a gyárból. Sokan felnéztek rám: a világháború kellős közepén, egy hónappal a férje halála után örökbe fogadni egy kislányt! De nem szerettem, ha rólad beszélnek. A saját lányom voltál, attól a pillanattól, hogy rád találtam; de milyen anya az, aki a Duna-parton botlik a gyerekébe?

Hónapokig egy szót sem beszéltél. Én adtam neked nevet.

*

Irénnel gyakran azt játszottuk, hogy eltévedünk a kertben. Mamuska mindig nevetett ezen, mert szerinte az a kert igazán kicsi volt, de én bőven elfértem a fák gyökerei meg a virágok levelei alatt. Emlékszem, egyszer úgy eltévedtem, hogy estére sem találtam haza. Már nemcsak Mamuska keresett, hanem Irén is, aki pedig velem együtt szokott elveszni. Bolyongtam a lonc kacskaringós ágai meg a napraforgók hatalmas tányérjai között, és nem tudtam sírni. Reméltem, hogy Mamuska éjszakára nem zárja kulcsra az ajtót, és hogy nem lesz túl hideg. De kellemes, nyári este volt, egy óriási levéllel takaróztam, és a tücsökciripelésre aludtam el. Mamuska másnap reggel megtalált. Akkor láttam először mérgesnek.

– Gyere be gyorsan – mondta –, igyekezz, Anna! Vendégeink vannak!

*

– Amikor aznap este hazaértünk, nem voltak sehol. Kerestem őket, de – *Mamuska lehalkítja a hangját* – senki sem tudta, merre vannak. Másnap reggel kezdődött az egész előlről: megint ott voltak, mintha semmi nem történt volna...

A feje lehanyatlík mesélés közben. Kimegyek a konyhába vízért. Kifelé menet át kell lépnem a régóta nem használt, elnyútt matracokon. Mamuska minden héten kicseréli rajtuk az ágyneműt.

Beviszem a pohár vizet, Mamuska alszik. A régi fényképek ott hevernek előtte. Ma már nem mesél többet a vendégeiről. Hagyom, hadd aludjon, megigazítom rajta a köntöst, halkán felszusszan. Mellé teszem az asztalkára a pohár vizet.

Leülök a kandalló elé, és nekiállok megfoltozni Mamuska elnyútt ruháit.

kép | Everett Historical Collection, 1918. shutterstock.com